

Beata Chuma

Nurty studiów i badań naukowych kadry zakładu

Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 16,
199-205

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Beata Chuma

NURTY STUDIÓW I BADAŃ NAUKOWYCH KADRY ZAKŁADU

W działalności każdej instytucji podstawowe znaczenie mają jej pracownicy. Idea ta odnosi się szczególnie do uczelni wyższych, w których od poziomu naukowego kadry zależy zarówno ranga placówki, jak również efektywność pracy dydaktyczno-wychowawczej ze studentami.

W pierwszym roku działalności Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Kielcach, tzn. w roku akademickim 1969/1970 w nowo powstałym Zakładzie Pedagogiki było zatrudnionych trzech samodzielnych pracowników naukowych ze znacznym dorobkiem naukowym. Należał do nich doc. dr hab. T. Wróbel, który był autorem prac z zakresu dydaktyki nauczania początkowego i pedagogiki porównawczej o znaczeniu ogólnopolskim. Był on już wówczas autorem kilku książek, takich jak: *Metodyka nauczania początkowego* (1966-1967), *Reforma szkolna w Szwecji* (1965 r.). Imponujący dorobek naukowy z zakresu pedeutologii miał też doc. dr T. Malinowski, autor głośnej książki *Nauczyciel i społeczeństwo* (1968 r.). Trzeci spośród wówczas zatrudnionych pracowników doc. dr J. Mroźkiewicz wywodził się ze środowiska kieleckiego, był autorem wielu artykułów z zakresu metodyki nauczania początkowego.

W grupie adiunktów dorobkiem naukowym wyróżniało się dwóch nauczycieli akademickich: dr J. Krasuski – pracownik Zakładu Pedagogiki i dr W. Dobrołowicz. Pierwszy z wymienionych zajmował się badaniem dziejów szkolnictwa i oświaty okresu okupacji hitlerowskiej i był autorem cennej monografii pt. *Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945* (1971 r.) oraz artykułów o tejże tematyce. W. Dobrołowicz, absolwent Instytutu Pedagogicznego im. A. Hercena w Leningradzie, miał w swym dorobku kilkanaście artykułów na temat psychologicznych uwarunkowań nauczania i uczenia się, które okazały się zacznym późniejszych cennych książek (S. Majewski, J. Krasuski, 1991; 153).

W pierwszych latach funkcjonowania Uczelni wiele czasu pochłaniały jej pracownikom problemy organizacyjne i systematyczna modernizacja bazy lokalowej. Mimo tego na Wydziale Pedagogicznym opracowano pierwsze plany wytyczające kierunki badań naukowych. W Zakładzie Pedagogiki zajęto się problematyką pracy przedszkoli oraz postaw nauczycieli wobec działalności zawodowej i społecznej. W problematyce tej specjalizowała się między innymi dr W. Krawczyk, natomiast dorobek myśli pedagogicznej okresu międzywojennego był przedmiotem uwagi J. Krasuskiego. Z kolei wybranymi problemami kształcenia i wychowania w różnych typach szkół zajęli się: M. Pilkiewicz, R. Radwiłowicz i B. Adamczyk, natomiast uwarunkowaniami procesów dydaktyczno-wychowawczych, jak np. adaptacją studentów WSN do wymagań uczelni i środowiska – B. Adamczyk. Pedagogiczne uwarunkowania i konsekwencje rewolucji naukowo-technicznej badań E. Staszyński.

W pierwszej połowie lat 70. XX w. zaczęły ukazywać się prace publikowane już przez nasze wydawnictwo uczelniane. Na uwagę zasługuje przede wszystkim praca M. Pilkiewicza pt. *Społeczno-demograficzna charakterystyka studentów Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Kielcach 1969/70-1972/73* wydana w 1974 r. Ważnymi sukcesami naukowymi pracowników Zakładu Pedagogiki w tym okresie były pomyślne obrony prac doktorskich przez B. Adamczyka i W. Krawczyk. W latach 1969-1973 na łamach różnych czasopism ukazało się również kilkanaście artykułów pracowników Zakładu Pedagogiki, których autorami byli: B. Adamczyk, W. Krawczyk, R. Radwiłowicz, E. Staszyński i J. Krasuski (*Skład...*, 1973).

Prace naukowe w Zakładzie Pedagogiki prowadzono na ogół tylko indywidualnie, co jest charakterystyczne dla każdej jednostki uczelni rozpoczynającej swoją działalność dydaktyczną i naukową. Ważnym zakresem działalności pracowników naukowych był ich udział w sesjach naukowych organizowanych przez uczelnię we współdziałaniu z innymi ośrodkami naukowymi. Np. w 1971 r. odbyło się sympozjum naukowe na temat: *Konstrukcji kształcenia nauczycieli klas niższych szkoły podstawowej*, na którym referaty wygłosili doc. dr hab. T. Wróbel (pracownik omawianego zakładu) i doc. dr J. Mroźkiewicz. Ponadto w ramach obchodów Roku Nauki Polskiej zintensyfikowano prace naukowo-badawcze, zwłaszcza z zakresu historii wychowania i pedagogiczne. Zorganizowano wówczas kilka sesji naukowych, jak również urządzono okolicznościowe wystawy. Na sesji naukowej poświęconej Komisji Edukacji Narodowej i jej związkom z Kielecczyną referaty wygłosili prof. dr K. Mrozowska – dyrektor Instytutu Pedagogiki UJ z Krakowa, ze środowiska kieleckiego natomiast dr J. Krasuski i dr A. Massalski (S. Majewski, J. Krasuski, 1991; 162).

W okresie istnienia Wyższej Szkoły Nauczycielskiej pracownicy Zakładu Pedagogiki koncentrowali wysiłki na prawidłowej organizacji działalności dydaktycznej. Uwzględniając potrzeby studentów, opracowali wówczas wiele podręczników i przewodników metodycznych oraz skryptów uczelnianych.

Poszerzaniu doświadczeń naukowych i dydaktycznych służyły też kontakty z ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą. W 1971 r. rozpoczęły się pierwsze wyjazdy na staże zagraniczne i konferencje naukowe. Na staż do Stanów Zjednoczonych wyje-

chał wówczas doc. dr M. Pilkiewicz i doc. dr E. Staszyński – ówczesny kierownik Zakładu Pedagogiki, do ZSRR – S. Majewski oraz J. Krasuski (tamże; 163).

W okresie wprowadzania ówczesnej reformy szkolnictwa (1972) nastąpiło przekształcenie kieleckiej WSN w Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Przyjęta do realizacji i wdrażana od 1973 r. koncepcja zbiorczej szkoły gminnej wymagała zwiększenia zapotrzebowania na nowych nauczycieli z wyższym wykształceniem o różnych specjalnościach. Stawiało to przed Uczelnią nowe wyzwania i zadania. W tym też okresie dokonano rekonstrukcji Zakładu Pedagogiki i podzielono go na trzy jednostki: Pracownię Historii Wychowania, Opieki nad Dzieckiem i Pracownię Wychowania Przedшкоlnego.

W roku akademickim 1975/1976 współpracę z Instytutem i Zakładem Pedagogiki nawiązał doc. dr hab. S. Baścik. Będąc już na etacie w Kielcach, w 1979 r. otrzymał nominację na stanowisko profesora nadzwyczajnego (*Skład...*, 1977; 71-73).

W dorobku naukowym Zakładu Pedagogiki trwałe miejsce zdobywali adiunkci, starsi wykładowcy i asystenci, którzy w Kielcach z powodzeniem kontynuowali i rozwijali wcześniej rozpoczęte badania. Przykładowo wskazać tu można autora cennych monografii dr. J. Krasuskiego.

Kolejną grupę zawodową stanowią najmłodszy pracownicy, którzy swoją pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczynali w Zakładzie Pedagogiki od asystentury. Większość z nich obroniła prace doktorskie, a także wykazała się znaczącym dorobkiem w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Za ważne osiągnięcia pracowników Zakładu Pedagogiki uznaje się zdobyte stopnie naukowe – doktora habilitowanego i doktora – oraz awanse na stanowiska związane z aktywną działalnością naukową i wyróżniającą się pracą dydaktyczną. I tak w 1979 r. profesorem nadzwyczajnym został doc. dr hab. S. Baścik, nominacje na stanowiska docentów otrzymali: dr J. Mroźkiewicz (1970), dr E. Staszyński (1970) i dr M. Pilkiewicz (1972), natomiast na stanowiska docentów kontraktowych powołani zostali dr Z. Chróściel (1977) i dr J. Krasuski (1978) – S. Majewski, J. Krasuski (1991; 165).

Bezpośrednio po utworzeniu w 1974 r. Instytutu Pedagogiki i Psychologii kierunki dociekań naukowych nie uległy zasadniczym zmianom. Obok badań indywidualnych rozwijały się powoli również prace zespołowe z udziałem pracowników z innych ośrodków naukowych, IKN, a także nauczycieli miejscowych szkół, np. w dziedzinie funkcjonowania szkolnictwa w ośrodkach wiejskich, historii oświaty i wychowania. W latach 1976-1980 badania naukowe dotyczyły głównie następującej problematyki: organizacji i funkcjonowania szkolnictwa w systemie oświatowym, modernizacji metod, środków i organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego, treści kształcenia i wychowania, programów kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej, funkcjonowania szkolnictwa wyższego, dziejów szkół i placówek oświatowo-wychowawczych.

W tym samym 1974 r. pracownicy Instytutu Pedagogiki i Psychologii opublikowali 31 różnych opracowań, co w zestawieniu ze 184 publikacjami wszystkich nauczycieli całej uczelni świadczy o ich znaczącym wkładzie (1/6) w ogólnouczelniany

dorobek. W rzędzie najważniejszych osiągnięć pracowników naukowych omawianego Zakładu należy umieścić te prace, które stanowiły uwieńczenie długich i często żmudnych badań historyczno-oświatowych, pedagogicznych i psychologicznych. Przyczyniały się one do postępu w danych dyscyplinach naukowych w kraju lub ugruntowały dotychczasowe osiągnięcia. Prace takie wydawane były często przez ogólnopolskie wydawnictwa. Należą do nich teksty autorstwa: J. Krasuskiego, *Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945* (wyd. 2. uzup. i poszerz., 1977) i E. Staszyńskiego, *Teoretyczne i ideologiczne podstawy socjalistycznego wychowania* (1975).

Poza pracami zwartymi w latach 1975-1981 ukazało się kilkadziesiąt rozpraw, artykułów, materiałów, recenzji i omówień, których autorami byli wszyscy pracownicy naukowo-dydaktyczni omawianego Zakładu. Niemniej jednak największą liczbę różnorodnych publikacji naukowych (artykułów i recenzji) mieli w swym dorobku B. Adamczyk i J. Krasuski (tamże; 167).

W roku akademickim 1977/1978 dokonano zmian w Zakładzie Pedagogiki, wyodrębniono osiem pracowni: Pracownię Pedagogiki Ogólnej z Metodologią, której kierownikiem został dr B. Adamczyk, Pracownię Historii Wychowania i Organizacji Szkolnictwa, Pracownię Teorii Wychowania – kierownictwo objął doc. dr Z. Chróściel, Pracownię Dydaktyki, Pracownię Pedagogiki Przedszkolnej, Pracownię Pedagogiki Opiekuńczej, Pracownię Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej oraz Pracownię Technicznych Środków Nauczania (*Skład...*, 1978; 93-95).

Natomiast 5 lat później, w 1986 r., gdy dokonane zostały zmiany organizacyjne w ramach Instytutu Pedagogiki, wydzielono część zakładów i utworzono nowy Instytut Wychowania i Nauczania Wczesnoszkolnego. Wpłynęło to w znacznym stopniu na podziały kierunków badań naukowych. W nowej strukturze organizacyjnej Instytutu Pedagogiki prace naukowe prowadzone były w następujących zakresach: pedagogika ogólna, historia oświaty i wychowania oraz kultury, teoria wychowania, andragogika, pedagogika opiekuńcza, specjalna, resocjalizacyjna, socjologia kultury i wychowania, pedeutologia, wychowanie estetyczne. W 1986 i 1987 r. nie ukazały się drukiem żadne autorskie zwarte opracowania, natomiast wydano kilka prac zbiorowych. Od 1987 r. obserwujemy większą aktywność w tym zakresie, a mianowicie pracownicy Instytutu zamieścili 2 artykuły w czasopismach zagranicznych oraz 41 w krajowych, w tym 15 recenzji. Działalność naukowo-badawcza związana była ze wzrastającym uczestnictwem w sesjach i sympozjach naukowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Efektem wysiłku organizacyjnego nauczycieli akademickich i ich udziału w sesjach stały się zbiorowe publikacje. Sesje te, zarówno w latach 1974-1981, jak również w późniejszym okresie, można podzielić na kilka grup tematycznych:

- Funkcjonowanie szkolnictwa wyższego, zwłaszcza pedagogicznego.
- Teoretyczne i ideologiczne podstawy wychowania.
- Modernizacja systemu oświatowego kraju ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa wiejskiego.

– Dzieje polskiej myśli pedagogicznej i szkolnictwa (S. Majewski, J. Krasuski, 1991; 169).

W 1974 r. odbyło się w Kielcach ogólnopolskie sympozjum naukowych kół pedagogów z uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych, na którym referat pt. „Strategia badań efektywności pracy szkoły i nauczyciela z punktu widzenia psychologii społeczno-wychowawczej” wygłosił doc. dr M. Pilkiewicz. Z kolei w ogólnopolskim sejmiku młodych nauczycieli (1974 r.), zorganizowanym przez Zarząd Główny ZMS w Krakowie, referat pt. „Adaptacja społeczno-zawodowa młodych nauczycieli” – wygłosił dr B. Adamczyk. Obchody XXX-lecia PRL stały się impulsem do zorganizowania przez IKNiBO w Kielcach kolejnej sesji naukowej, podczas której z referatami wystąpili: dr J. Bazański i dr J. Krasuski. Materiały z tej sesji zostały wydane w 1976 r. (tamże; 170).

Kolejna ogólnopolska konferencja odbyła się w 1976 r. w Jodłowym Dworze koło Kielc. Zorganizowana została przez WSP w Kielcach, MNSzWiT oraz ZG TKKŚ. Referaty dotyczyły problemów światopoglądowych w procesie dydaktyczno-wychowawczym WSP. W sesji udział wzięło kilkunastu pracowników kieleckiej uczelni, a główne referaty wygłosili: doc. dr E. Staszyński z Zakładu Pedagogiki i dr W. Dobrołowicz.

W kolejnych latach odbywały się też konferencje i sympozja poświęcone problemom dydaktycznym niektórych dyscyplin naukowych. Przykładem może być ogólnopolska konferencja historyków oświaty i wychowania w Jodłowym Dworze poświęcona „Roli i znaczeniu historii wychowania w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli”, z udziałem czołowych reprezentantów tej nauki ze szkół wyższych i placówek badawczych (PAN).

Na konferencji poświęconej realizacji programu psychologii na nauczycielskich studiach stacjonarnych (Kraków 1976 r.) referat pt. „Podstawowe problemy organizacji psychologicznego kształcenia nauczycieli – stan aktualny oraz postulaty zmian merytorycznych i organizacyjnych” wygłosił T. Pluta (tamże).

Wspomnieć należy również o telewizyjnych wykładach NURT-u, które w 1977 r. prowadzili dr W. Dobrołowicz i dr J. Tatarowicz.

Z kolei w międzynarodowym sympozjum naukowym w Helsinger (Dania) wziął udział dr J. Tatarowicz, wygłaszając referat pt. „Badania nad procesem samowychowania młodzieży” (1977 r.), natomiast B. Adamczyk uczestniczył w sesji pt. „Badania nad nauczycielem wiejskim” (Nisko 1977 r.). Tematem jego wystąpienia był „Model nauczyciela szkoły środowiskowej na wsi”.

W związku z prowadzonymi przez kielecką uczelnię badaniami na temat „Funkcjonowania reformowanego szkolnictwa w Bocheńcu” (1975 r.) zorganizowano sesję naukową, a materiały z niej opublikowano w tomie pt. *Badania nad reformowanym szkolnictwem na wsi*.

Należy też wspomnieć o systematycznych badaniach z historii oświaty i wychowania. W 1976 r. zorganizowano sesję naukową poświęconą tajnej oświacie oraz walce

nauczycieli w latach okupacji hitlerowskiej. Plonem sesji była praca zbiorowa pod red. A. Massalskiego (wydana w 1979 r.) zatytułowana *Nauczyciele Kieleccyzny w walce o szkołę polską w latach okupacji 1939-1945*.

W ramach obchodów X-lecia WSP w Kielcach odbyła się sesja (1979 r.) poświęcona przedstawicielom postępowej myśli pedagogicznej w okresie 60-lecia Polski niepodległej (m.in. W. Spasowskiemu, J. Korczakowi i H. Rowidowi). Wzięli w niej udział pracownicy naukowcy z Warszawy, Krakowa i Kielc. Referat wygłosił doc. J. Krasuski. Materiały z sesji również zostały opublikowane w „Studiach Kieleckich”, 1982, nr 2 (tamże; 171).

W latach 80. organizowane były różnorodne sesje poświęcone problemom resocjalizacji i niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży oraz oświacie w regionie kieleckim w 40-leciu PRL. Materiały tych sesji zostały wydane drukiem w latach 1985-1987 i ukazały się w książce pt. *Profilaktyka i resocjalizacja dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie* (1985 r.).

W latach 1999-2001 Wydział Pedagogiczny i Nauk o Zdrowiu był organizatorem konferencji, w których czynny udział wzięli pracownicy naukowcy Zakładu Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania. W dniach 23-25 września 1999 r. w Wólce Milanowskiej k. Kielc odbyła się konferencja pt. „Rozwój pedagogiki ogólnej. Inspiracje i ograniczenia kulturowe oraz poznawcze”, której organizatorem był prof. zw. dr hab. Andrzej Bogaj.

Kolejna konferencja, tzw. XV Letnia Szkoła Młodych Pedagogów, odbyła się także w Wólce Milanowskiej w dniach 3-8 września 2001 r. Jej tematem był: „Język humanistyki. Sztuka pisarstwa naukowego”. Organizatorem była prof. dr hab. Maria Dudzikowa z Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, współorganizatorem zaś Wydział Pedagogiczny i Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Czynny udział w tej konferencji wzięła prof. zw. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa, która wygłosiła referat plenarny pt. „Język i styl pisarstwa naukowego pedagogów w świetle opisu wyników studiów literaturowych”, a jednocześnie przeprowadziła „Warsztaty z Mistrzem” pt. „Studia nad literaturą specjalistyczną podstawą opracowania stanu wiedzy o wybranym problemie”. Spośród pracowników Zakładu czynny udział wzięła też dr Justyna Dobrołowicz (sekretarz konferencji) oraz dr Monika Kardaczyńska (wicesekretarz).

W latach 1969-1989 pracownicy naukowcy Zakładu Pedagogiki zajmowali się także opracowywaniem poradników, skryptów i podręczników. Warto w tym miejscu wymienić książkę autorstwa E. Staszyńskiego pt. *Wybrane zagadnienia z teorii wychowania*. Wydawnictwa podręcznikowe z zakresu historii wychowania przygotowywał też J. Krasuski, który w 1975 r. wydał pracę pt. *Szkolnictwo i oświata w Polsce w latach 1939-1945*. Zgodnie z zamierzeniem autora była ona wykorzystywana jako skrypt dla studiujących historię wychowania. J. Krasuski jest również współautorem dwutomowej *Historii wychowania wiek XX*, opracowania zbiorowego pod red. J. Miąso (1980 r.) (tamże; 173-174).

W roku akademickim 1988/1989 Zakład Pedagogiki został przekształcony w Zakład Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania. Kierownikiem Pracowni Pedagogiki Ogólnej

i Socjologii Wychowania została dr Bożena Matyjas. W roku akademickim 1991/1992 nastąpiła kolejna reorganizacja, utworzono wówczas Zakład Pedagogiki Ogólnej i Socjologii Wychowania – kierownictwo objęła dr Wanda Dróżka. W kolejnym roku akademickim zmieniono jego nazwę na Zakład Podstaw Pedagogiki. Od roku akademickiego 1999/2000 do chwili obecnej istnieje Zakład Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania, którego kierownikiem jest prof. zw. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa (*Skład...*, 1989; 95-97; *Skład...*, 1992; 69-71; *Skład...*, 2000; 83).

Tematykę poszukiwań naukowych Zakładu Pedagogiki Ogólnej i Teorii Wychowania w I edycji badań statutowych koncentrowano wokół zagadnień modernizowania pedagogiki akademickiej i procesu dydaktycznego w szkole wyższej, natomiast w II edycji – wokół procesu dydaktycznego.

Prace w ramach badań statutowych doprowadziły do powstania książki pod redakcją naukową prof. zw. dr hab. Krystyny Duraj-Nowakowej. Na skutek starań redaktorki tomu w konkursie KBN uzyskano granty na cel jej edycji – *Modernizowanie pedagogiki akademickiej* (Wyd. KTN, Kielce 2003, 269 s.). W 2003 r. rozpoczęły się prace nad II edycją tych badań, będących kontynuacją wyżej wymienionej problematyki. Natomiast w bieżącym roku akademickim opracowania autorskie zostały złożone do druku, pod roboczym tytułem: *Próby modernizowania dydaktyki w szkole wyższej*. Planowana jest także kolejna, III już edycja badań statutowych nt. *Dobór treści programowych przedmiotów studiów pedagogicznych: filozofii, metodologii pedagogiki, pedagogiki ogólnej, teorii wychowania, współczesnych kierunków pedagogicznych*.

Literatura

- Majewski S., Krasuski J., 1991, *Badania naukowe w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach w latach 1969-1989*, Wyd. WSP, Kielce
- Skład osobowy w roku akademickim 1972/73*, 1973, opr. Dział Wydawnictw, Kielce
- Skład osobowy na rok akademicki 1976/1977, 1977*, opr. Z. Frankiewicz, B. Popis, Z. Steciak, Wyd. WSP, Kielce
- Skład osobowy na rok akademicki 1977/1978*, 1978, opr. Z. Frankiewicz, B. Popis, Wyd. WSP, Kielce
- Skład osobowy na rok akademicki 1988/89*, 1989, opr. Z. Kiepas, A. Łojek, Wyd. WSP, Kielce
- Skład osobowy na rok akademicki 1991/92, 1992*, opr. Z. Kiepas, A. Łojek, Wyd. WSP, Kielce
- Skład osobowy na rok akademicki 1999/2000, 2000*, opr. A. Łojek, J. Nowak, Wyd. AŚ, Kielce